

SYNERGY

BİLKENT ENERJİ POLİTİKALARI ARAŞTIRMA MERKEZİ BÜLTENİ

Elektrik Piyasalarında Reform Yapmak İçin Doğru Nedenlerimiz Var Mı?

08 10 12

AVRUPA'DA ENERJİ
KRİZİYLE BİRLİKTE
ARTAN HAVA KİRLİLİĞİ
ENDİŞESİ

LİZ TRUSS HÜKÜMETİ
ENERJİ KRİZİYLE NASIL
BAŞ EDECEK?

BATI BALKANLAR:
BÖLGESEL İŞ BİRLİĞİ VE
FIRSATLAR

Bu sayımızda...

06 ..... Elektrik Piyasalarında Reform Yapmak İçin Doğru

Nedenlerimiz Var Mı?

Biraz tarih bilgisi bizleri birçok deneme ve tartışmadan kurtarır. Bu nedenle gaz üretimi ve mevcut piyasa modelinin nasıl bir arada büyüüp geliştiğini anlamamız gerekiyor. 1970'lerin sonundan sonra gaz türbinleri ile kojenerasyon çok popüler hale geldi...

08 ..... Avrupa'da Enerji Kriziyle Birlikte Artan Hava Kirliliği Endişesi

Enerji krizinin etkilerini en aza indirmek ve bu kışın olabildiğince sıcak geçmesi için çabalayan Avrupa, canlıların sağlığına ciddi zarar vererek ölüme kadar yol açabilen başka sorunları tetikleyebilir. Avrupa, geniş çaplı bir enerji krizini önlemeye çalışırken Avrupalı haneler evlerini ısıtılmak için kömür ve odun gibi katı yakıtlara yöneliyorlar...

10 ..... Liz Truss Hükûmeti Enerji Kriziyle Nasıl Baş Edecek?

Birleşik Krallık, Kraliçe 2. Elizabeth'in ölümünün yasını tutarken ve 3. Charles'ın krallığına hazırlanırken, Birleşik Krallık'ın önümüzdeki kış yaşanacak enerji krizi sorununa nasıl hazırlanacağı endişesi devam ediyor. Birleşik Krallık'ın 6 Eylül'de yeni başbakanı olan Liz Truss, şu anda krize müdahale konusunda odaklanılan kişi konumunda...

12 ..... Batı Balkanlar: Bölgesel İş Birliği ve Fırsatlar

Batı Balkanlar, ülkelerin kendi tezlerinde ısrar etmeleri ve diplomasiye izin vermemeleri nedeniyle yakın tarih boyunca krizler ve çatışmalarla anılmıştır. Bugün siyasi konularda hala anlaşmazlıklar olsa da, işbirlikleri ve ortaklıkların bu anlaşmazlıkların yerini alması mümkün görünmektedir...

EDİTÖR:

GÖKBERK BİLGİN

İLETİŞİM: gokberk.bilgin@bilkent.edu.tr

HAKKIMIZDA

Enerji Politikaları Araştırma Merkezi

Synergy, gönüllü yazarlar tarafından bilkenteprc.com'da yayınlanan haftalık çevrim içi bir bültendir. Okuyucularımızdan gelen geri bildirimleri memnuniyetle karşılıyoruz. Lütfen görüşlerinizi eeeps@bilkent.edu.tr adresine gönderiniz. Yayın Kurulu bildirimleri gözden geçirecek ve yer izin verdiği ölçüde paylaşacaktır. Bu bültenin içeriğinde yayınlanan yazılar tamamen yazarın sorumluluğundadır. Bilkent Enerji Politikaları Araştırma Merkezi'nin veya üyelerinden herhangi birinin görüşlerini yansıtmayabilir.

BRENT PETROL

87.35 \$/VARİL

BENZİN

19.37 ₺/LT

USD/TRY

18.56

DİZEL

23.23 ₺/LT

EUR/TRY

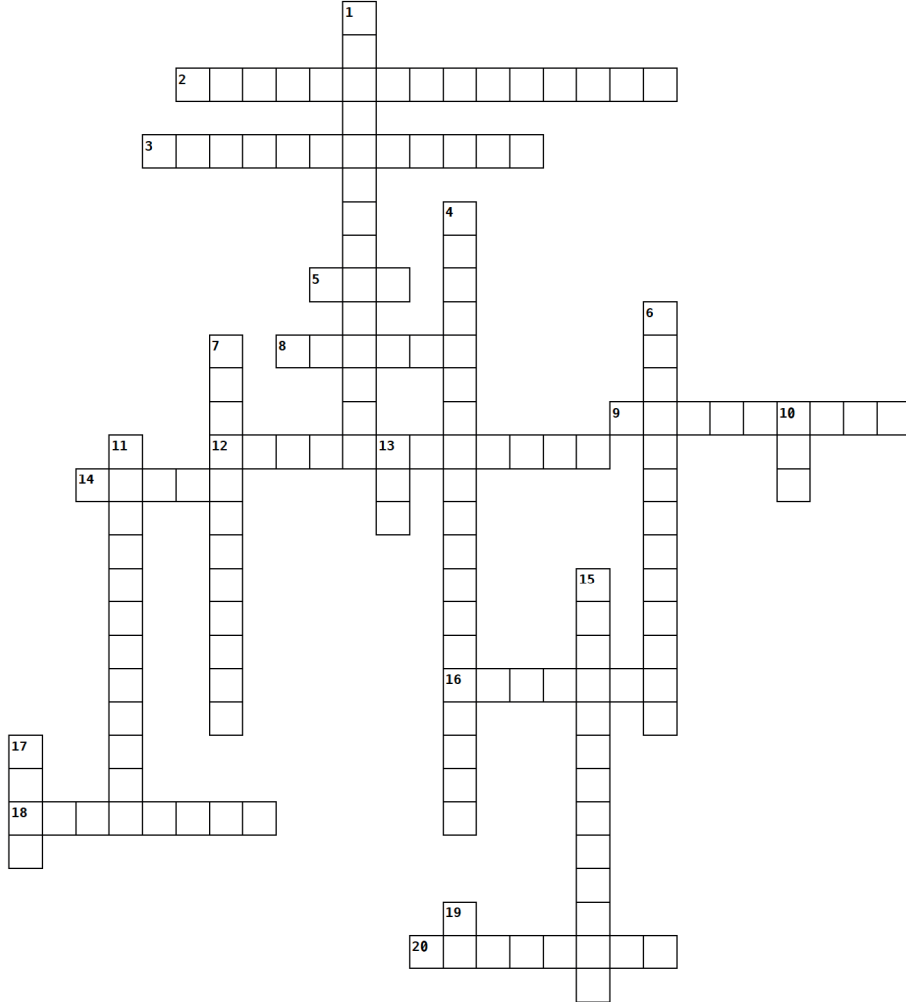
18.19

FUEL OIL

15.98

Haftalık Bulmaca

Hazırlayan: Büşra Öztürk

Sağdan Sola

2. Kuzey Denizi'nin Norveç bölgesi ile Polonya arasında yapım aşamasında olan bir doğal gaz boru hattı
3. Ampul icadıyla hafızalara kazınan mucit
5. İklim değişikliğinin muhtemelen sıklığını ve yoğunluğunu şiddetlendirdiği çevresel bir olay
8. Petrolün içinde az miktarda bulunan elementlerden biri
9. Doğu Sibirya-Pasifik Okyanusu petrol boru hattının ham petrol ihraç ettiği Asya-Pasifik pazarlarından biri olan ülke
12. Petrolün kalite ölçümünde kullanılan, petrol sıvısının suya kıyasla ne kadar ağır veya hafif olduğunun bir ölçüsü
14. Petrolün damıtılmasından elde edilen, çoğunlukla boya endüstrisinde kullanılan bir tür çözücü sıvı
16. Küresel ısınmanın diğerlerinden daha hızlı hissedildiği kıta
18. Ukrayna'daki nükleer santralde gerçekleşen atmosfere büyük miktarda radyasyon salan bir nükleer kaza
20. Doğal gaz ve petrolün arama ve çıkarma işlemleri

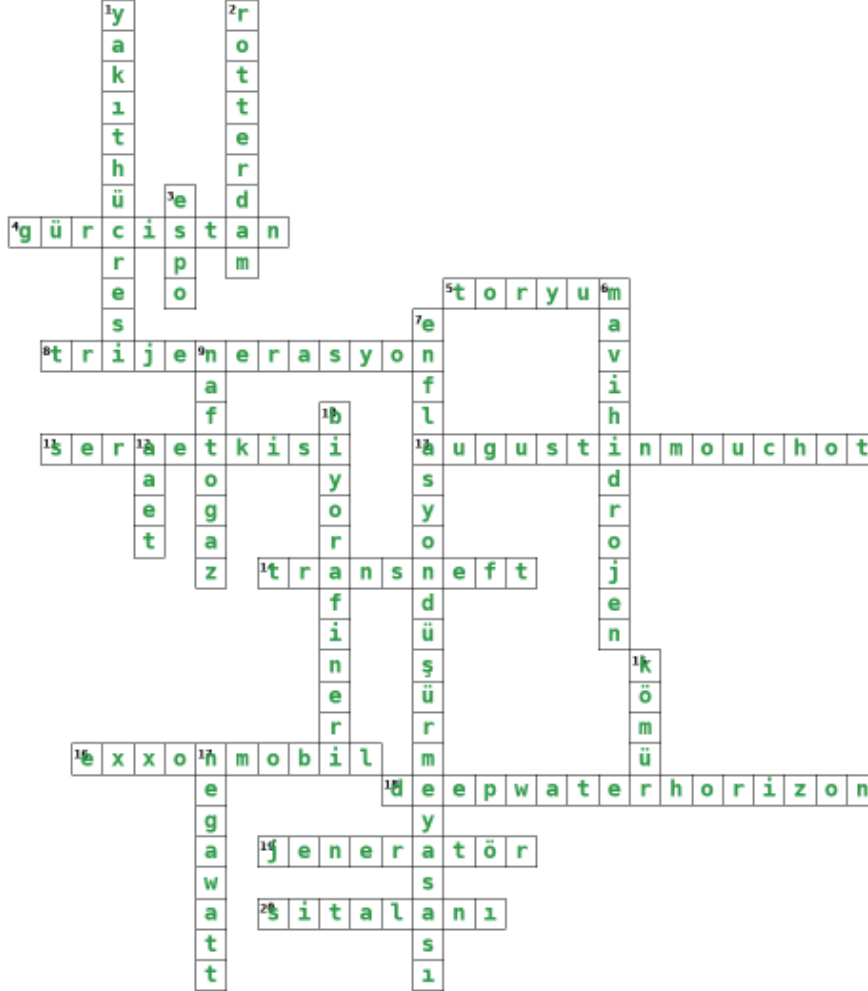
Yukarıdan Aşağıya

1. Bir fisyon nükleer zincir reaksiyonunu veya nükleer füzyon reaksiyonlarını başlatmak ve kontrol etmek için kullanılan bir aygıt
4. Farklı bir yerde üretilen güneş enerjisinin iletilmesi ve ticari mülkiyet için uygun olduğu bir sistem
6. Türkiye'nin sondaj filosunun en güçlü gemisinin adı
7. Biyogaz üretiminde kullanılan hammaddelerden biri
10. Bir saatte yapılan enerji üretim veya tüketim miktarını ifade eden birim
11. Basıncı içeren ekipmanlardan veya endüstriyel tesis içindeki bileşenlerden istenmeden gerçekleşen salınım
13. En fazla petrol rafineri kapasitesine sahip ülke
15. Yenilenebilir enerjiden üretilen tamamen sürdürülebilir bir enerji geçişi için en uygun hidrojen tipi
17. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kömür ve çelik endüstrilerini düzenlemek için oluşturulan bir Avrupa organizasyonunun kısaltması
19. Dünyanın en büyük petrol devi şirketlerinden biri

Önceki Haftanın

Doğru Cevapları

Soldan Sağa

4. TANAP'ın rotasının geçtiği ülkelerden biri
5. Fisyonluk bir element, nükleer enerji hammaddesi
8. Elektrik, ısıtma ve soğutmanın birlikte üretilebildiği sistem
11. Endüstriyel üretimin bir sonucu olarak karbondioksit gibi çeşitli gazların güneşten gelen ısıyı tutmasıyla sonuçlanan dünyanın ısınması
13. Dünyanın ilk parabolik güneş kolektörünü üreterek güneş enerjisini mekanik enerjiye dönüştüren Fransız mucit
14. Rusya merkezli bir petrol ve doğalgaz boru hattı taşımacılığı şirketi
16. Uluslararası alanda ham petrol ve doğal gaz araştıran ve aynı zamanda üretimini yapan bir şirket
18. Meksika Körfezinde yaşanan sondaj platformundaki patlama ve sonrasında körfeze yayılan petrolün yarattığı büyük çevre felaketi
19. Çoğu kurum için elektrik ihtiyacının devamlı karşılanmasını sağlayan mekanik olan enerjiyi elektrik enerjisine çeviren makine
20. Doğal, ekolojik veya kültürel değerlerinden dolayı koruma altına alınan imara kapalı yerlere verilen genel adı

Yukarıdan Aşağıya

1. Kimyasal enerjiyi doğrudan elektrik enerjisine dönüştüren teknoloji
2. Avrupa'nın en fazla karbon emisyonu yapan limanı
3. Rus petrolünü Çin'e taşıyan petrol boru hattının kısaltması
6. Fosil yakıtlardan üretilen ve üretim sırasında çıkan karbondioksitin yakalanmasıyla oluşan hidrojen tipi
7. İklim değişikliğiyle ilgili mücadelede ABD'nin şimdiye kadarki en büyük yatırımı olarak nitelendirilen tasarımı
9. Ukrayna'nın millî petrol ve gaz şirketi
10. Biyokimyasallar, biyomalzemeler ve biyoyakıtlar gibi farklı endüstriyel ürünlerin eldesini mümkün kılan tesis
12. Nükleer enerji konusunda araştırmalar yapan ve bu konuda üye ülkeler arasında işbirliği sağlayan bir örgüt
15. Konvansiyonel enerji kaynaklarından biri
17. Verimli tüketim nedeniyle megawatt cinsinden tasarruf edilen enerji miktarını ölçmek için bir güç birimi

Elektrik Piyasalarında Reform Yapmak İçin Doğru Nedenlerimiz Var Mı?

Barış Sanlı

Biraz tarih bilgisi bizleri birçok deneme ve tartışmadan kurtarır. Bu nedenle gaz üretimi ve mevcut piyasa modelinin nasıl bir arada büyüüp geliştiğini anlamamız gerekiyor. 1970'lerin sonundan sonra gaz türbinleri ile kojenerasyon çok popüler hale geldi. Bu teknolojik yenilik, belirli tüketicilerin kendi ısı ve elektriğini üretmelerine izin verdi. Buna dağıtık üretimin ikinci dalgası (bulunduğumuz dönemde üçüncü dalga) diyebiliriz.

Rekabetçi elektrik piyasaları fikri, kısa dönem marjinal maliyetlere dayalı rekabete dayanıyordu. Rakiplerin çoğu sermaye yatırımlarını tam olarak alamayabileceğinden, “kayıp para” sorunu gibi istenmeyen bir etkisi de oldu. 1970'lerin petrol, kömür ve kısmi nükleer üretim dünyasında, düşük maliyetler ve kullanım kolaylığı nedeniyle doğal gaz üretimi elektrik piyasalarının açık ara kazananı oldu.

Marjinal maliyet modeli, bu ilişkiyi yeni zirvelere taşıdı. Piyasa dönüşümü geçiren herhangi bir elektrik sistemi,

artan miktarda gaz santrali yatırımı gördü. Elektrik piyasaları gaz üretimi için verimli bir zemin haline geldi. Özellikle gaz türbinlerinde, yük alma/atma hızı, kömür ve yerleşik üretim teknolojilerinden çok daha kolaydı.

Bu nedenle mevcut piyasa modeli, doğal olarak gaz piyasalarıyla bağlantılıdır. Gazın elektrik piyasalarından ayrılması, elektrik piyasaları ile gaz arasındaki 40 yıllık semiyotik ilişkiyi kesme girişimidir. Yapılabilir mi? Elbette, günün sonunda elektrik piyasaları toplumsal kurgulardır. Bunları her zaman yeni formüller, kurallar veya düzenlemelerle oluşturabilirsiniz.

Şu anda sorunumuz elektrik piyasalarında değil. Elektrik piyasaları sadece fundamental/temelleri yansıtıyor. Bu temel ilişkinin kesilmesi, güç piyasalarının mekaniğini fiilen bozacaktır. Gaz marjinal maliyetini, yenilenebilir maliyeti veya hidro fırsat maliyetlerini yansıtmayan bir gün öncesi pazarımız olabilir. Başka bir bakış açısından, ya gaz fiyatları

aniden düşerse? O halde elektrik piyasalarındaki sorunları konuşmanın bir nedeni olacak mı?

Avrupa enerji piyasası sorunu, gösterge gaz fiyatında, yani TTF'de. Sebep ne olursa olsun, gaz fiyatlandırma mekanizmasını çözmeden elektrik tarafında reform yapmak sorunları çığ gibi büyütür. Gaz fiyatı bugünkü değerin 1/5'ine düşse elektrik piyasaları istenildiği gibi çalışabilir.

Bu, elektrik piyasası reformuna gerek olmadığı anlamına gelmez. Ancak doğru nedenlerle bir reform yapılmalıdır. Bu nedenler piyasa gözlemcileri için yeterince açıktır: Sıfır marjinal maliyet kaynakları ve piyasada esnekliği daha doğru değerleyebilme mekanizması.

Elektrik homojen bir ürün müdür? Elektrik üretimini paketlenmiş bir hizmet olarak görüyorum. Elektrik üretiminde bir elektron (elektrik alan) üretimi ve bir de bu üretimin zaman kaydırma yeteneği vardır. Yani üretim

hizmetleri olarak paketlenmiş bir emtia ve stok hizmeti var. Kömür/gaz üretimi elektron artı stoktur bu nedenle belirli sınırlar içinde zaman kaydırılabilir. Yenilenebilir elektrik sadece bir elektron üretimidir ve stok hizmeti yoktur. Bu nedenle, zaman kaydırma yeteneklerine daha iyi bir değerlendirme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Sonunda elektron üretimi, güneş gibi kaynaklarla çok daha düşük maliyetlere yapılabilmektedir.

Elektrik piyasası reformu için doğru zaman mı? Bu konuda olumlu cevabım henüz yok. Bir enerji krizinin ortasındayız. Bu krizin temel nedeni gaz fiyatlarıdır. Bu sorunu doğru bir şekilde çözemezsek, elektrik piyasaları bozulabilir.

Avrupa'da Enerji Kriziyle Birlikte Artan Hava Kirliliği Endişesi

Yaren Öztürk

Enerji krizinin etkilerini en aza indirmek ve bu kışın olabildiğince sıcak geçmesi için çabalayan Avrupa, canlıların sağlığına ciddi zarar vererek ölüme kadar yol açabilen başka sorunları tetikleyebilir. Avrupa, geniş çaplı bir enerji krizini önlemeye çalışırken Avrupalı haneler evlerini ısıtılmak için kömür ve odun gibi katı yakıtlara yöneliyorlar. Avrupa'nın çeşitli bölgelerinden 41 dernek, 143 şirket, birçok akademi ve araştırma enstitülerini kapsayan Brüksel merkezli uluslararası bir kuruluş olan Bioenergy Europe'a göre elektrik fiyatlarındaki artış nedeniyle Avrupa'da oduna olan talep şimdiden artmış durumda. Sobaların yeniden birincil ısı kaynağı haline gelmesinin hem çevreye hem de canlılara büyük etkileri olacaktır. Hava kirliliği başta olmak üzere, ısınma için katı yakıtları tercih etmenin ve özellikle kötü durumda olan eski sobaları kullanmanın insan sağlığına ciddi zararları vardır. Katı yakıtları ısınmak için tercih etme; akciğer gelişimine zarar verdiği, astım ve kalp hastalıkları gibi rahatsızlıkları kötüleştirdiği bilinen uçucu organik bileşikler ve dioksinler de dahil olmak üzere bir dizi ince partiküllü zararlı maddenin çevreye yayılmasına sebep olur. 2019 yılında ise Avrupa Birliği tarafından sebebi partikül madde kirliliği olarak belirlenen 307.000 erken ölüm gerçekleştiği belirtilmiştir. Enerji kriziyle daha da tetiklenen bu sorunun ev ısıtması için katı yakıtlara en çok yeşil ışık yakan Orta ve Doğu Avrupa'yı etkilemesi beklenmektedir.

Uzun zamandır bu kışın nasıl geçeceği ile ilgili siyasi tartışmaların yaşandığı Polonya'da muhalefet, aylar önceden kömür kıtlığının yaşanabileceğini belirtirken bir diğer taraftan hükümeti halkı kendi haline terk etmekle suçlamıştı. Başlarda evlere yalıtım yapılması konusunda tavsiyeler veren Polonya hükümeti, yaklaşık 2 milyon haneyi etkileme ihtimali olan kömür kıtlığıyla karşı karşıya kalınca Polonya'nın fiili lideri Jarosław Kaczyński, halka bu kış ısınmak için lastik gibi zararlı maddeler dışında neredeyse her şeyi yakmayı önerdi. Aynı zamanda Polonya hükümeti, ısınma kaynağı kömür olan hanelere daha fazla kömür ve diğer yakıtları satın almalarına yardımcı olmak için 3.000 zloti (630 €) tutarında bir ödenek vereceğini açıkladı. Polonya'daki evlerin yaklaşık %35'i ısınmak için kömür kullanıyor ve yeni ödenek programı için toplam 11.5 milyar zloti (2.4 milyar €) tahsis edilecek. Polonya merkezli bir düşünce kuruluşu olan Reform Enstitüsü'nün CEO'su Aleksander Śniegocki, bu tutumun Polonya'nın daha temiz bir hava ve çevre dostu ısınma biçimlerine doğru yıllar süren ilerleyişini riske attığı anlamına geldiğini söyledi.

Öte yandan büyük ölçüde Rus gazına bağımlı ülkelerden biri olan Macaristan ise bu kışı geçirmek için koruma altına alınan ormanlardaki ağaçların kesimini yasaklayan yasa tasarısını iptal ederek hane halkı için enerji arzını güvence altına almak amacıyla linyit üretiminde artış yapılacağını belirtti. Macaristan merkezli temiz hava odaklı sivil toplum

kuruluşu olan Levegő Munkacsoport'ta proje yöneticisi olan Judit Szegő, bu kararın tamamen yanlış olduğunu bildirerek ıslak odunun kurutulmuş odundan sadece daha az yanmakla kalmayıp aynı zamanda çevreye daha fazla zararlı kirletici madde salımı yaptığını söyledi. Nüfusun yarısından fazlasının odunla ısındığı Romanya'da ise hükümet, halka bu kış yakacak odun alımını sübvans etmek için kupon dağıtmaya başladı. 2020 yılında nüfusunun dörtte birinin yaşadığı haneleri yeterince ısıtmayı başaramayan Bulgaristan, bu kış kendi nüfusuna yeterli tedariki sağlayabilmek için üçüncü dünya ülkelerine odun ihracatını yasakladı. İklim ve çevre hakkında yasal yardım sağlayan bir kuruluş olan ClientEarth'ün temiz hava sorumlusu Ugo Taddei, yaşanan bu durumu Avrupa'daki birçok hükümetin evsel ısınma kaynaklı hava kirliliğini azaltması gereken politikalarından keskin bir dönüş yapması olarak nitelendirdi.

Avrupa'daki hükümetler her ne kadar odaklarını bu kış geçirmeye verip hava kirliliğini ikinci plana itserler de geçtiğimiz günlerde bir grup Alman vatandaşı, "tehlikeli derecede" yüksek hava kirliliği seviyeleri nedeniyle Alman hükümetine dava açtı. Yedi davacı; Dünya Sağlık Örgütü'nün 2021 yılında belirlediği hava kalitesi düzeylerine ilişkin tavsiyelerinin karşılanmasında ilerleme kaydedilmemesi, temiz ve sağlıklı hava soluma haklarının ihlal edilmesi ve hükümetin sağlıklarını korumakta başarısız olduğunu öne sürdüler. Alman şehirlerindeki hava kirliliği seviyeleri

geçmiş yıllarda düşmüş ve şu anda genellikle Avrupa Birliği mevzuatına uygun olsa da, birçok ülkede olduğu gibi Almanya'da da hava kirliliği seviyeleri Dünya Sağlık Örgütü limitlerinin üzerinde seyrediyor. Almanya'nın en büyük yedi şehrinden dördü olan Düsseldorf, Berlin, Frankfurt ve Münih'te yaşayan ve aralarında astım hastalarının da bulunduğu davacılar, Dünya Sağlık Örgütü'nün kabul edilebilir sınırlarının dört ile beş kat üzerinde kirlilik konsantrasyonuna sahip hava soluduklarını iddia ediyorlar.

Enerji alanında çalkantılı bir dönemden geçen Avrupa'da kış yaklaştıkça kriz ve beraberinde tartışmalar daha da derinleşiyor. Rus gazına alternatif birçok seçenek masaya yatırılırken belli bir noktada hızlı bir çözüm olan kömürün ve katı yakıtların kullanımının teşvik edilmesinin çevreye ve insan sağlığına etkileri kaçınılmaz olacaktır. Geçtiğimiz ay yayınlanan bir araştırma, sadece araba dumanını solumanın insanda uyuyan hücreleri uyandırarak nasıl akciğer kanserine yol açabileceğini gösteriyor ve yaklaşık her 10 hastalık vakasından biri hava kirliliğine bağlanıyor. Uzmanlar; insanların evlerini ısıtmak için kömür, odun ve hatta çöp gibi maddelere yönelmesi nedeniyle bu kış hava kirliliğinin daha da kötüleşeceği konusunda uyarılar yapıyorlar. Bu noktada, bu kışın nasıl geçeceği ve Alman mahkemesinin hükümete açılan davadaki kararı gelecek süreç için belirleyici olacaktır.

Liz Truss Hükûmeti Enerji Kriziyle Nasıl Baş Edecek?

Alperen Ahmet Koçsoy

Birleşik Krallık, Kraliçe 2. Elizabeth'in ölümünün yasını tutarken ve 3. Charles'ın krallığına hazırlanırken, Birleşik Krallık'ın önümüzdeki kış yaşanacak enerji krizi sorununa nasıl hazırlanacağı endişesi devam ediyor. Birleşik Krallık'ın 6 Eylül'de yeni başbakanı olan Liz Truss, şu anda krize müdahale konusunda odaklanılan kişi konumunda.

Liz Truss ve kabinesini uzun ve zorlu bir yol bekliyor. Piyasalar şimdiden bu zorluğu kavrayarak sterlini neredeyse 1985'ten bu yana en düşük seviyelere yaklaştırdı. Enerji krizi belki de en öne çıkan zorluk. Bununla bağlantılı diğer bir zorluk olarak Birleşik Krallık'ta 2022 yılının dördüncü çeyreğinde enflasyonun %14 olacağı BCC (British Chambers of Commerce) tarafından tahmin edilmektedir. Bu tahmin, Rusya'nın Batı'nın yaptırımları kaldırılana kadar Kuzey Akım 1 doğal gaz boru hattından akışı durduracağını açıklamasından önce yapıldı, dolayısıyla enflasyon daha da artabilir.

Liz Truss, Enerji Fiyat Garantisi (The Energy Price Guarantee) adı altında 150 milyar poundluk bir enerji destek planı açıklayarak önümüzdeki kış yaşanacak enerji sıkıntısına ilişkin endişelere yanıt vermiş oldu. Plan, daha önce belirlenen 400 Sterlinlik Enerji Faturaları Destek Programı'ndan (Energy Bills Support Scheme) çok daha büyük. Plan, önümüzdeki iki yıl boyunca ortalama yıllık hane elektrik faturalarını 2.500 Sterlin ile sınırlayacak bir tavan fiyatlaması içeriyor. Haneler iki yıl boyunca yardımdan yararlanabilecekken, işletmeler ve fabrikalar için yardım süresi Altı ay olacak. Altı aydan sonra yardımın 'kırılgan

sektörlere' sağlanmasının devam ettirilmesi öngörülüyor. Enerji tedarikçilerinin daha önce uyguladıkları gerçek fiyat ile tavan fiyat arasındaki fark ise, 150 milyar sterlinlik yardım paketi ile enerji tedarikçilerine ödenecek. Başbakan ayrıca, acil durumlarla başa çıkmalarına yardımcı olmak ve nakitsiz kalmalarını önlemek için enerji tedarikçilerine 40 milyar sterlinlik bir likidite kolaylığı açıkladı. Karbon kaynaklı elektrikten alınan vergiler olan yeşil vergiler de geçici olarak kaldırılacak.

Buna rağmen tavan fiyat uygulamasının finansmanı konusunda endişeler var. Enerji tedarikçilerini tavan fiyattan kaynaklanan zararları için finanse etme kararı mali gevşemeye yol açar. Eğer mali gevşeme enflasyonu arttırır ise, İngiliz Merkez Bankası'nın (Bank of England) uygulayacağı para politikası enflasyonu kontrol altına almak için sıkı para politikası olmalıdır. Nitekim, yeni enerji paketine tepki olarak İngiltere Merkez Bankası enflasyonu düşürmek için faiz oranlarını artırtabileceğini belirtmiştir. Tüketici enflasyonu yeni paketle kısa vadede daha düşük olsa da, yeni karar nedeniyle daha sonra yükselecektir. Bu sebepten ötürü, İngiltere Merkez Bankası'nın faiz artışı sinyali vermiştir. Öte yandan, Truss'un yeni paketinin finansmanına yardımcı olacak önerilerden ikisi (1) doğal gazdan başka kaynaklardan elde edilen enerjinin fiyatının doğal gaz fiyatları baz alınarak belirlenmesi uygulamasının kaldırılması ve (2) gelir vergisidir (windfall tax).

Buna ek olarak hükümet, Kuzey Denizi petrol ve gazından nükleere ve güneş ve rüzgar gibi yenilenebilir enerji

kaynaklarına kadar olan bir yelpazede yerli arzı arttırmayı hedefliyor. Nükleer enerji kapasitesinin 2050 yılında 24 GW'a kadar ilerlemesi planlanmaktadır. Truss, Kuzey Denizi'nden daha fazla petrol ve gaz çıkarılmasını istediğini belirtiyor. Avam Kamarasına karşı konuşmasında, "Altı ay gibi kısa bir sürede gaz akışını sağlayabilecek devasa kaya gazı rezervlerimizin çıkarılmasına yönelik moratoryuma son vereceğiz." sözlerini sarf etti. Doğal gaz ve petrol çıkarmak için hidrolik kırma işlemi uzun zamandır çevreci çevreler tarafından eleştiriliyordu ve Boris Johnson'ın başbakan olduğu 2019 yılından bu yana kaya gazı arama çalışmaları moratoryum altındaydı. Boris Johnson, Truss'un hidrolik kırma konusundaki aşırı güveninden şüphe duyduğunu ifade etmişti. Truss, Yeşil Muhafazakârlardan daha da fazla eleştiri almaya hazır olmalı.

Kabinesinde ise temiz enerji konusunda çatışabilecek isimler var. Alok Sharma ve Rees-Mogg bunlardan en çok öne çıkan ikisi. Alok Sharma yeni kabinede COP26 Başkanlığı görevini sürdürürken, Jacob Rees-Mogg yeni İş ve Enerji Bakanı olarak seçildi. Temmuz ayında yeni başbakanın net sıfır hedefi konusunda kesin bir taahhütte bulunmaması halinde istifa edebileceğini açıklayan Sharma, Rees-Mogg'a bağlı olarak çalışacak. Rees-Mogg iklim şüphecisi olarak biliniyor. Yüksek enerji fiyatları için "iklim alarmcılığını" suçluyor. Rees-Mogg, doğal olarak bir hidrolik kırılma yanlısı ve "Kuzey Denizi'ndeki her bir santimetreküp gazı çıkarmayı düşünmemiz gerekiyor" dedi. Rees-Mogg'un atanması, Truss'un fosil yakıtlarla ilgili planlarıyla uyumlu olduğu için bilerek yapılmış bir atama olarak gözükmektedir.

Kimlerine göre enerji verimliliğinin teşvik edilmesi de yurtiçi arzın arttırılması ve fiyatların dondurulması önlemleriyle beraber konuşulmalıdır. Kıta Avrupası enerji israfını önlemeye çalışır adımlar atarken, Birleşik Krallık da elektrik faturalarındaki tavan fiyatın finansmanına yardımcı olmak amacıyla gereksiz talebi azaltmak için aynı şeyi yapmalıdır. Hükümet, enerji şirketlerine gelir vergisi uygulamayarak özellikle İşçi Partisi'nden ek eleştiriler alıyor. Başbakan ise cevap olarak, "Tam da ekonomiyi büyütmemiz gereken bir dönemde şirketleri Birleşik Krallık'ta yatırım yapmaktan alıkoymanın yanlış olduğuna inanıyorum" dedi. Ona göre Birleşik Krallık "büyüme yolunda vergi veremez". Liz Truss, halihazırda Muhafazakar Parti liderliği kampanyasından bu yana neoliberal hedeflerinin sinyallerini veriyor.

Birleşik Krallık'ı ve Liz Truss'un kabinesini uzun bir kış bekliyor. Jeopolitik belirsizliklerin baş gösterdiği, küresel ekonomik zorlukların devam ettiği ve enerji krizinin sürdüğü bir ortamda öngörülebilir pek bir şey yok. Hükümet pragmatik ama aynı zamanda uzun vadeli politikalar uygulamalı. Putin'in doğalgaz yaptırımına karşı Kuzey Denizi'ndeki fırsatlar kazançlı görünebilir, ancak (1) rüzgar enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının da kazançlı olabileceği ve (2) Birleşik Krallık'ın net sıfır hedefi konusundaki taahhütlerini sürdürmesi gerektiği de unutulmamalıdır. Kısa vadeli aciliyetler ile uzun vadeli taahhütler arasında ve fosil yakıtlar ile temiz enerji arasında makul bir denge, şu an İngiltere'nin en çok ihtiyaç duyduğu şey olarak gözüküyor.

Batı Balkanlar: Bölgesel İş Birliği ve Fırsatlar

Erkin Sancarbaba

Batı Balkanlar, ülkelerin kendi tezlerinde ısrar etmeleri ve diplomasiye izin vermemeleri nedeniyle yakın tarih boyunca krizler ve çatışmalarla anılmıştır. Bugün siyasi konularda hala anlaşmazlıklar olsa da, işbirlikleri ve ortaklıkların bu anlaşmazlıkların yerini alması mümkün görünmektedir. Bölgedeki ülkelerin ortak sorunlarını tespit ederek bölge hükûmetleri, Batı Balkanlar'daki insanların refahını artıracak çözüm odaklı ortak girişimler oluşturabilir. Özellikle küresel enerji krizinin etkilerinin derinden hissedildiği ve başta Avrupa Birliği ülkeleri olmak üzere dünya ülkelerinin krizin etkilerini öngörmeye çalıştığı bir dönemde, Batı Balkan ülkelerinin bölgesel enerji güvenliğini tesis etmeye yönelik ortak çabaları, Batı Balkanlar'da uzun vadeli ekonomik ve siyasi istikrarı sağlayacaktır.

Bölgesel iş birliğinin zaten arttığı bir dönemde, Açık Balkan Girişimi gibi siyasi ve ekonomik oluşumlar, hükûmetlerin enerji politikalarını uygularken senkronize hareket etmelerini sağlayabilir. Açık Balkan Girişimi kapsamında bölgenin enerji güvenliğinin tesisi için önem arz eden işbirliklerinin hâlihazırda hayata geçirildiği gözlemlenmektedir.

Belgrad'da 2 Eylül'de düzenlenen Açık Balkan Zirvesi, Batı Balkanlar'daki iş birliği atmosferinin en son yansıması olmuştur. Sırbistan Cumhurbaşkanı Aleksandar Vucic, Arnavutluk Başbakanı Edi Rama ve Kuzey Makedonya Başbakanı Dimitar Kovacevski, ihtiyaç fazlası enerji kaynakları ve gıdanın paylaşımı için ortak bir mekanizma kurulması konusunda anlaştı.

Liderlerin mutabakatı, Batı Balkan ülkelerinin enerji arz güvenliğini ortaklaşa tesis etme niyetinde olduklarını ortaya koymaktadır. Ayrıca, Batı Balkanlardaki hükûmetler komşu hükûmetlerle her konuda iş birliğine açıktır.

Ayrıca, Batı Balkan ülkelerinin liderleri bölgedeki komşu ülkelerle iş birliği yapma isteklerini sık sık dile getirmektedirler. Özellikle Arnavutluk Başbakanı Edi Rama, Avrupa Birliği'nin aşı politikasının Balkan ülkelerini kapsamadığını belirterek, AB'nin aşı politikasını "utanç verici bir hata" olarak nitelendirdi. Rama daha sonra AB'nin aşı politikasındaki hatalarının enerji politikasında tekrarlanmaması gerektiğini belirterek AB'yi Balkan ülkelerine yardım etmeye çağırdı.

AB'nin Balkan ülkelerinin enerji güvenliğine ne ölçüde katkıda bulunacağı bilinmese de yardım çağrısı karşılıksız kalmadı. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, konuk olarak katıldığı Açık Balkan Zirvesi'nde Türkiye'nin Balkan ülkelerinin kış ayları boyunca doğal gaz ihtiyaçlarını karşılamalarına yardımcı olacağını açıkladı. Bu açıklama, komşu ve çevre ülkelerin Balkanlar'a attığı stratejik önemin bir göstergesidir.

Bölgenin en önemli ülkesi olan Sırbistan'ın da Rus enerjisine alternatif arayışında olduğu biliniyor. Sırbistan hükûmeti 2023 yılında Azerbaycan'dan doğalgaz tedarik etmeyi planlıyor ve petrol alımı için Irak ve Venezuela ile görüşüyor. Sırp hükûmetinin mevzubahis çabaları, Sırbistan'ın Rusya'ya olan enerji bağımlılığını azaltmak için hiçbir çaba sarf etmediği yönündeki yaygın argümanı çürütüyor. Dolayısıyla, bölge ülkelerinin enerji kaynaklarını çeşitlendirme yönünde irade gösterdikleri göz önünde bulundurulduğunda, AB ülkeleri de dâhil olmak üzere tüm çevre ülkelerin Batı Balkanları ekonomik ve siyasi açıdan desteklemeleri gerekmektedir.

Açık Balkan Zirvesi'nde Sırbistan ve Arnavutluk enerji ve madencilik alanlarında iş birliğini arttırmak üzere bir iş birliği mutabakatı imzaladı. Mutabakat, her iki ülkedeki yenilenebilir enerji üretim tesislerinin kapasitelerinin artırılmasını ve Arnavutluk'ta inşa edilecek Vlora LNG terminalinin yapım sürecinde iki ülke arasında iş birliği yapılmasını öngörüyor. Kosova ve Arnavutluk arasında Haziran 2022'de imzalanan benzer bir mutabakat da Vlora LNG Terminalinin geliştirilmesinde ikili iş birliğini öngörüyordu.

Hatırlanacağı üzere, 12 Mart 2021 tarihinde ABD merkezli LNG şirketi Excelsite Energy, Amerikan çok uluslu enerji şirketi ExxonMobil ve Arnavutluk hükûmeti arasında Vlora Limanı'nda bir LNG terminalinin geliştirilmesi için bir mutabakat zaptı imzalanmıştı. Proje, Arnavutluk ve tüm Balkanlar için enerji arzının çeşitlendirilmesi açısından kritik önem taşımaktadır.

Arnavutluk'ta geliştirilecek LNG terminali sayesinde komşu ülkelere enerji tedarik etmenin mümkün olacağı açıktır. 14 Temmuz 2022 tarihinde, Excelsite Energy ve Bulgaristan'ın

Overgas şirketi, Vlorë LNG terminalinden Bulgaristan'a LNG satmak için bir mutabakat zaptı imzaladı. Anlaşma kapsamında Overgas'ın, Vlorë Terminali'ne ve Avrupa'nın Güney Gaz Koridoru'ndaki mevcut doğal gaz altyapısına bağlanması beklenen Vlorë-Fier Boru Hattı aracılığıyla on yıl boyunca yılda 1 milyar metreküp (bcm) doğal gaz satın alması bekleniyor. Benzer anlaşmaların Batı Balkan ülkeleri arasında da imzalanacağı öngörülebilir.

Dikkat çeken diğer bir gelişme de Sırbistan ile komşu ülkeler arasında yeni enerji bağlantılarının kurulmasını öngören, Sırbistan liderliğindeki yeni enerji bağlantıları projeleridir. Trans-Balkan Koridoru projesi, Sırbistan'ı Balkan ülkeleri ve diğer çevre ülkelere elektrik dağıtımı için bir enerji merkezi haline getirmeyi amaçlamaktadır. 250 kilometrelik elektrik bağlantısı sayesinde 400 kV'luk hatlar Sırbistan'dan Bosna Hersek ve Karadağ sınırlarına kadar elektrik iletebilecek. Güç bağlantısının Karadağ bölümü tamamlandığında, Karadağ ile İtalya arasında denizaltı kabloları aracılığıyla elektrik iletimi mümkün olacaktır. Planlanan diğer iletim projesi olan Sırbistan-Hırvatistan enterkonneksiyon hattı ile iki ülke arasında 400 kV'luk yeni bir elektrik dağıtım hattı inşa edilmesi hedefleniyor.

170 kilometre uzunluğundaki Pannonian Koridoru'nun Sırbistan ve Macaristan arasındaki elektrik iletim kapasitesini artırması beklenmektedir. Öte yandan, Kuzey CSE Koridoru Sırbistan ve Romanya arasındaki mevcut ara bağlantıyı iki katına çıkaracak ve Orta Balkan Koridoru Bulgaristan'dan Karadağ ve Bosna Hersek'e 400 kV'luk bir hat inşa edecek. Sırbistan'ın iletim sistemi operatörü EMS'ye göre, beş projenin de 2035 yılından önce tamamlanması planlanıyor.

Batı Balkan ülkelerinin bölgenin enerji arz güvenliğinin sağlanmasındaki rolü, küresel enerji krizinin bölge üzerindeki olumsuz etkilerini azaltma potansiyeline sahiptir. Balkanlar'da artan iş birliği bölge halkının ortak çıkarlarının bir ürünüdür ve siyasi anlaşmazlıklar bölgesel iş birliğini baltalamak için geçerli nedenler olmamalıdır. Bölgedeki enerji iş birliğinin artırılması için tarafların somut iradeleri mevcuttur. Batı Balkanlar'daki ülkelerin ortak enerji yatırımları ivme kazandıkça istikrarlı bir bölgesel enerji stratejisi benimsenebilecektir.

Enerji
Politikaları
Araştırma
Merkezi

bilkenteprc.com